

Eupithecia valerianata Hb. (Lep., Geom.)

door

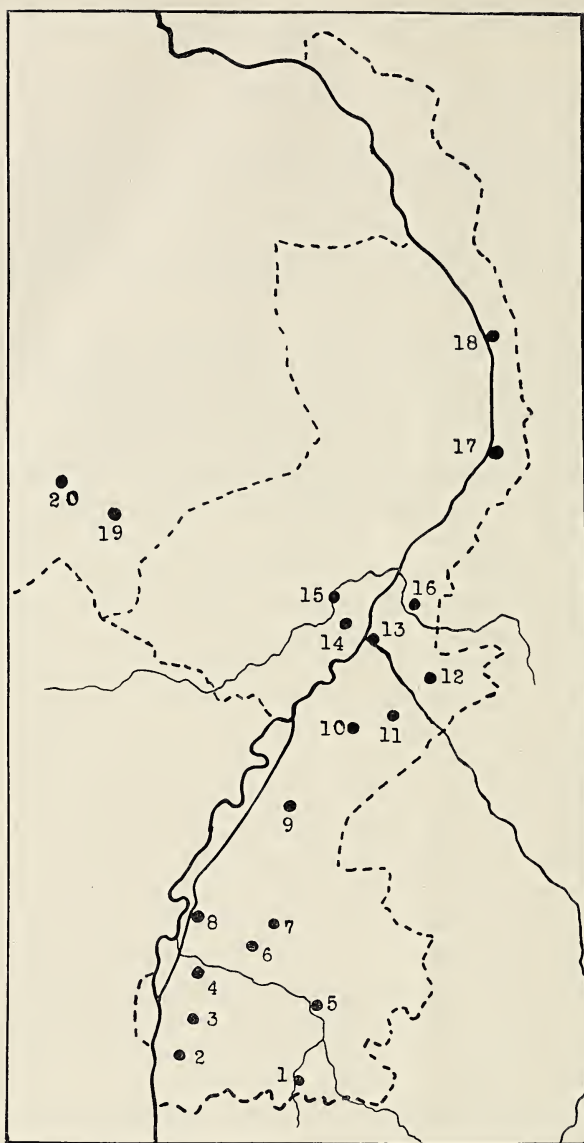
B. J. LEMPKE

In 1956 brachten wij onze zomervakantie door in Roermond. Op het eerste gezicht scheen onze tijdelijke woning niet al te geschikt voor zo'n aangename tijdpassering, maar al heel gauw kwamen we tot de overtuiging, dat ze uitermate gunstig gelegen was voor het houden van uitstapjes, nauwelijks vijf minuten van het station, waar trein en bussen de mogelijkheid boden tot tochten naar alle richtingen.

Een van de eerste dagen van ons verblijf wandelden we met de heer en mevrouw LÜCKER in de prachtige bossen van het kasteel De Aerwinkel in de buurtschap Reutje bij Posterholt, waar we de vorige avond gelicht hadden, toen ik op een tamelijk moerassige plaats een flinke vegetatie van Valeriaan zag staan. Nu heb ik een speciaal zwak voor die plant. Het is de enige voedselplant van *Eupithecia valerianata* en het is zo biezonder makkelijk er achter te komen, of de vlinder in een bepaalde streek voorkomt. Je plukt maar een bosje van de bloemen (of van de zaden als ze al uitgebloeid zijn), wikkelt ze in een papier en klopt thuis het zaakje uit boven een krant. Niet te zacht, want de rupsen houden zich nogal stevig vast. Gooi vooral na de eerste dag het bos Valeriaan niet weg, want het gebeurt bijna nooit, dat alle rupsen al dadelijk gevonden worden. Niet zelden tuimelt nog de derde of vierde dag een haast volwassen exemplaar op het papier.

Mijn ervaring is, dat vrijwel alle rupsen, die uit de Valeriaan te voorschijn komen, tot *Eupithecia valerianata* behoren. Ze zijn niet moeilijk te herkennen. Jong zijn ze grijsachtig met vrij duidelijke lijntjes, later worden ze groen, terwijl de lijntekening dan meest erg onduidelijk wordt. DIETZE geeft er natuurlijk een prachtige afbeelding van (Biologie der Eupithecieën, pl. 45, fig. 1, 1910). Ook JUUL beeldt de rups mooi af (Nordens Eupithecieër, pl. I, fig. 17, 1948). Het zijn heel trage dieren. Als de krant na het uitkloppen vol afgevallen bloemkroontjes ligt, blijf dan maar rustig een paar minuten kijken naar wat zich geleidelijk aan begint te bewegen. Vooral de jonge rupsen vallen niet zo gemakkelijk op als ze stil liggen. Ziet u rupsen, die afwijken van het *valerianata*-patroon, houd die dan onmiddellijk apart, want het is wel interessant na te gaan welke andere *Eupithecia*-soorten op Valeriaan kunnen voorkomen. Ik vond zelf op een enkele plaats ook dieren met een prachtige tekening van donkere pijlvlekken op de rug. Toen de vlinder uitkwam, bleek dat *Eupithecia castigata* Hb. te zijn. Eenmaal zat tussen de *valerianata*'s een mooie paarsachtig gekleurde rups. Thuis heb ik die zorgvuldig opgekweekt met Rode spoorbloem (*Kentranthus ruber* DC.), toen de meegenomen Valeriaan begon te verdrogen. De rups gedijde uitstekend en verpopte zich tenslotte, maar helaas is de pop verdroogd, zodat ik er nooit achter ben gekomen, welke *Eupithecia* dit geweest kan zijn. In elk geval blijkt, dat nu en dan ook andere soorten op Valeriaan te vinden zijn. Behalve rupsen zitten er ook altijd kleine kevertjes tussen de bloemen.

Op 28 juli nam ik dus een bos Valeriaan mee van Reutje, waaruit we 's avonds maar liefst 38 rupsen van *valerianata* klopten. Van toen af werd het een sport op zoveel mogelijk verschillende plaatsen Valeriaan te verzamelen om op die

Vindplaatsen van de rupsen van *Eupithecia valerianata* Hb. in 1956. 1. Slenaken; 2. Gronsveld; 3. Cadier en Keer; 4. Rothem; 5. Wijlre; 6. Spaubeek; 7. Schinnen; 8. Elsloo; 9. Susteren; 10. Montfort; 11. Reutje; 12. Herkenbosch; 13. Roermond; 14. Horn; 15. Nunhem; 16. Boukoul; 17. Venlo; 18. Arcen; 19. Soerendonk; 20. Valkenswaard.

manier de verspreiding van de vlinder in Limburg wat beter te weten te komen dan tot nu toe het geval was. Rupsen zoeken is daarvoor de aangewezen manier, niet het vangen met de lamp. De vlinder komt wel op het licht af als de lamp heel gunstig staat (dat wil zeggen: precies in het biotoop, waar het dier thuis hoort), maar lang niet in verhouding tot het aantal exemplaren, dat werkelijk aanwezig is.

Een bekend verschijnsel overigens bij meer kleine vlindersoorten. Bij het uitstippen van onze plannen heeft de topografische kaart (schaal 1 : 25000) ons onschatbare diensten bewezen. Natuurlijk was ons bekend, dat we Valeriaan niet op droge plaatsen behoeven te zoeken. Maar bovendien bleek al heel spoedig, dat gedeeltelijke beschaduwing een even grote voorwaarde was als vochtigheid. Langs waterkanten in het open veld, zoals de plant hier in de omgeving van Amsterdam groeit, heb ik hem in Limburg nergens gevonden. Hij was daar uitsluitend aan te treffen onder of tussen geboomte of struikgewas. Zelfs op kleine open plekken in dichte loofbossen, waar het een beetje vochtig was, vond ik de Valeriaan. We hoefden op de topografische kaart dus maar te kijken, waar een beekje getekend was, dat stroomde door of langs loofhout, al was het maar een betrekkelijk smal randje, om in elk geval een kans te hebben de plant er te vinden. Het bleek namelijk, dat hij beslist niet altijd voorkwam op plaatsen, die er zo op 't oog ideaal voor waren en waar de Moerasspiraea (*Ulmaria palustris* Mönch), die haast zonder uitzondering de Valeriaan begeleidde, wel te vinden was. De Oostnederlandse Valeriaan wijkt trouwens nog in een andere eigenschap af van die uit de wijde omtrek van onze hoofdstad: hij bloeit later. Voor het kweken van de rupsen is dat nogal lastig, want als ik aan het eind van mijn vakantie-uitstapje met rupsen in Amsterdam kom, is hier nergens meer een zaadpluim van de plant te vinden, laat staan een bloeiend exemplaar. Er zit dan ook niets anders op dan een bos Valeriaan mee te nemen en er maar het beste van te hopen¹).

Zoals uit het hierbij gevoegde kaartje blijkt, waarop alle plaatsen aangegeven zijn, waar we rupsen aantreffen, hebben we in de drie weken van ons verblijf in Roermond de provincie in bijna alle richtingen doorkruist. Daardoor werd deze vakantie een van de prettigste, die we ooit gehad hebben. We hebben rondgezworven in de prachtige bossen van Nunhem, in het interessante vochtige bosgebied bij Susteren, langs de rand van de heuvels bij Geulle en maar zelden vonden we niet wat we zochten. Een van de mooiste tochten was die dwars door Zuid-Limburg van Gronsveld naar Geulem, waarbij we o.a. bij Cadier en Keer een bos Valeriaan verzamelden, dat ons evenveel rupsen van *castigata* als van *valerianata* opleverde, wat ons overigens op geen enkele andere plaats gebeurd is. Dank zij de hulp van dochter en aanstaande schoonzoon, die over een motorfiets beschikten, werden zelfs nog planten van Slenaken, uit de omgeving van Valkenswaard en Arcen meegebracht.

Het aantal rupsen, dat uit een bos bloemen te voorschijn kwam, varieerde sterk. De kroon spande een groot bos uit de onmiddellijke omgeving van Roermond, dat 59 stuks opleverde, terwijl een wat kleiner bos van Horn het tot 58 bracht. Geen enkele maal is het voorgekomen, dat de rups ontbrak, al heeft het er één keer erg om gespannen. Dat was het geval met een heel klein bosje van Slenaken, waar maar heel weinig Valeriaan groeide. Pas na een paar dagen kwam daar één klein rupsje uit te voorschijn, zodat ook voor die vindplaats de eer gered was.

Dit kleine onderzoek leerde in elk geval, dat *Eupithecia valerianata* in Limburg op de geschikte plaatsen een gewone soort is. Het zal niet moeilijk zijn ook voor andere delen van ons land dergelijke expedities op touw te zetten. Er zijn trouwens

¹) Op 8 juni 1958, na een koud en zeer laat voorjaar, stonden de Valeriaanplanten aan de oevers van de Kagerplassen reeds in alle stadia van knop tot volledige bloei !

meer soorten, die zich voor zulk werk lenen. Ik denk bijv. aan *Eupithecia linariata* Hb., die ook een streng monofage soort is. Maar voor deze rups waren wij nog wat te vroeg.

Summary

In the summer holidays of 1956 a rather great number of new localities could be detected for *Eupithecia valerianata* Hb. in Dutch Limburg and the adjacent part of North Brabant simply by collecting the food plant, *Valeriana officinalis* L. In all places where the plant was met with, the caterpillars were also present.

Amsterdam-Z 2, Oude IJselstraat 12III.

Stichel, W., Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen, II. Europa.

Waar de afleveringen met grote regelmaat verschijnen en wij nu reeds aan no. 23 zijn gekomen, plus nog vier nummers van Vol. 4, die tussendoor verschenen, wil ik gaarne opnieuw de aandacht vestigen op dit zeer omvangrijke werk. Het wordt wel een goed doorzocht geheel, waarin zoals reeds eerder gezegd, alle nieuwe artikelen van vele auteurs zijn gecompileerd. Wij krijgen zodoende opnieuw een prachtig determineerwerk, dat nomenclatorisch geheel bij is. Jammer is dat de kosten van het complete werk zo hoog komen te liggen, dat het voor velen een groot bezwaar moet zijn om het zich aan te schaffen (de afleveringen kosten nu reeds 5 Mark per stuk).

Nog steeds vind ik het zeer jammer, dat geen synoniemen worden aangegeven, vooral omdat in de laatste jaren zo veel op dit gebied is gewijzigd. Daarom wil ik voor diegenen, die zich van de nieuwste naamgeving op de hoogte willen stellen, enige van deze veranderingen vermelden:

Calocoris quadripunctatus Vil. (= *ochromelas* Gmél.)

Adelphocoris annulicornis innotatus Rt. (= *quadripunctatus* F.)

Notostira elongata Geoffr. komt in de plaats van onze *erratica* L., die een bergdier blijkt te zijn en voorlopig bij ons nog niet gesignaleerd is; *N. elongata* G. is dus onze gewone soort.

Megaloceraea reticornis G. (= *linearis* Fuessl.)

Het genus *Orthotylus* Fieb. wordt weer in zijn geheel in ere hersteld, terwijl dus het genus *Melanotrichus* vervalt, omdat het niet geheel aan de voorwaarden voldoet om het als geslacht van *Orthotylus* af te splitsen.

Het genus *Cyrtorhinus* valt uiteen; alleen *caricis* Fall. blijft voor onze fauna onder dit genus staan. Onze volgende inheemse soort *flaveolus* Rt. krijgt een nieuwe genusnaam: *Fieberocarpus* Cv. & Sw. De soorten *geminus* F. en *pygmaeus* Zett. (deze laatste is bij ons inlands) bleken in het geheel niet meer in deze groep der Miriden thuis te horen; zij behoren tot een nieuw geslacht: *Tytthus* Fl., dat ingedeeld moet worden bij de onderfamilie der Phylinae en hier vóór het geslacht *Phylus* geplaatst wordt.

Om deze bespreking niet te lang te maken, wil ik gaarne eindigen met dit werk nogmaals warm aan te bevelen. — W. H. GRAVESTEN.

Timarcha tenebricosa F. (Col.). Op 23 juli 1957 vond ik op een terreintje tussen de Kruisberg (Doetinchem) en de Wittebrink (Zelhem) een vrij groot aantal exemplaren van *Timarcha tenebricosa*. Naar de heer P. VAN DER WIEL mij meedeelde, was deze vindplaats nog niet bekend voor de kever.

B. J. J. R. WALRECHT, Biezellinge.